

Institucionalna analiza in ocena družbene vloge podjetja ETA Kamnik d.o.o. na kontinuumu med neoklasično in institucionalno ekonomijo (2020–2024)

Teoretični uvod v svet organizacij s poslanstvom in institucionalno paradigmo

V okviru projekta Svet organizacij s poslanstvom (OsP) podjetja ne obravnavamo kot izolirane otoke kapitala, temveč kot integralne dele družbe, ki zagotavljajo dobrine za splošno blaginjo. Institucionalna ekonomija (stakeholder model) vidi dobiček kot sredstvo za dolgoročno opravljanje poslanstva, medtem ko neoklasična ekonomija (shareholder model) podjetje razume kot stroj za maksimizacijo vrednosti za lastnike. Podjetje ETA Kamnik d.o.o. z več kot stoletno tradicijo (ustanovljeno 1923) predstavlja ključen subjekt slovenske živilske industrije. Analiza petletnega obdobja (2020–2024) omogoča dokončen uvid v to, ali podjetje deluje kot povezana skupnost ali pa se pod krinko tradicije izvaja sistematična ekstrakcija kapitala.

Prvi vsebinski steber: Splošna miselnost poslovanja in kriteriji uspešnosti

Splošna miselnost podjetja v obdobju 2020–2024 kaže na izjemno odpornost operativnega jedra, ki pa je vseskozi podrejeno strateškim ciljem maksimizacije donosa.

Vizija in poslanstvo: Konsistentnost vsebine

V celotnem obdobju ETA Kamnik ohranja močno institucionalno retoriko v svojem poslanstvu: "zadovoljevanje potreb potrošnikov z izdelki najvišje kakovosti" in trend "čistih etiket" (brez dodatkov). Že leta 2020 so poudarjali razvoj inovativnih rastlinskih izdelkov (npr. Lečin bolognese) ob podpori EU skladov, kar kaže na razvojno usmerjenost.

Finančni trendi: Stabilna donosnost skozi krize

Petletni pregled razkriva, da je podjetje kljub drastičnim zunanjim šokom (COVID-19 v 2020, energetska kriza v 2022, poplave v 2023) ohranilo visoko stopnjo dobičkonosnosti.

Finančni kazalnik	2020	2021	2022	2023	2024
Prihodki od prodaje (mio EUR)	19,9	23,8	27,6	23,3	22,6
EBITDA (mio EUR)	4,4	3,9	4,6	4,4	3,4
Čisti dobiček (mio EUR)	3,1	4,0	2,9	3,4	2,2
Dodana	60.005	40.850*	53.383	60.064	62.005

vrednost na zap. (EUR)					
------------------------	--	--	--	--	--

Viri: *Padec v 2021 je posledica pripojitve Proconija sredi leta.

Drugi vsebinski steber: Odnos do članov organizacije – Dinamika zaposlovanja in krčenja

Analiza razkriva močno nihanje števila zaposlenih, ki nakazuje na agresivno prestrukturiranje in neoklasično optimizacijo stroškov dela.

Od prevzema do drastičnega krčenja

Število zaposlenih (na dan 31. 12.):

- **2020:** 144 zaposlenih
- **2021:** 216 zaposlenih (povečanje za 50 % zaradi pripojitve Proconija)
- **2022:** 188 zaposlenih (začetek krčenja po prodaji obrata v Murski Soboti)
- **2023:** 128 zaposlenih (povratak na predprevzemno raven)
- **2024:** 125 zaposlenih

V zgolj treh letih (2021–2024) je podjetje zmanjšalo število sodelavcev za **42 %**. Čeprav podjetje to utemeljuje z upokojitvami in pomanjkanjem kadrov, sočasna prodaja nepremičnin Proconija v letu 2022 in selitev proizvodnje v Kamnik kažeta na neoklasični model "kupiti-prestrukturirati-izločiti", ki je v nasprotju s stabilno sociološko enoto institucionalne ekonomije.

Plačna razmerja

V letu 2020 so se stroški dela povečali za 7,2 % zaradi dviga minimalne plače. Kljub rasti dodane vrednosti na zaposlenega v zadnjih dveh letih se povprečna plača ne dviguje sorazmerno s profitabilnostjo, kar kaže na to, da se presežek vrednosti ne preliva nazaj k članom organizacije.

Tretji vsebinski steber: Podoba za potrošnika – Pravičnost cen in zvestoba znamki

ETA Kamnik preko znamke Natureta vzdržuje podobo kulinaričnega pomočnika, ki temelji na tradiciji Melanije Žargi.

- **Pritisk na cene:** Že v letu 2022 je podjetje priznalo, da vseh dvigov cen (povprečno 36 %) ni preneslo na kupce, vendar poročila iz let 2023 in 2024 kažejo, da se kljub upadu prodajnih količin ohranjajo visoki dobički, kar nakazuje na visoke marže pri lastnih blagovnih znamkah.
- **Kakovost:** Stalno obnavljanje certifikatov IFS, BIO in VEGAN (pridobljen 2022) potrjuje institucionalno skrb za varno hrano.

Četrty vsebinski steber: Odnos do javnosti – Transparentnost in skupnost

Podjetje v javnosti nastopa kot varuh tradicije, a ostaja finančno zaprto.

- **Družbena odgovornost:** V letu 2022 so izvedli akcijo "Dva tisoč obrokov za brezdomce", leta 2023 pa obeležili 100-letnico.
- **Omejena transparentnost:** Čeprav poročila vključujejo "trajnostni razvoj", podjetje poročil ne objavlja na svoji spletni strani, temveč le na AJPEŠ-u. Komuniciranje na Facebooku ostaja toplo in svetovalno, kar gradi skupnost.

Peti vsebinski steber: Lastniška struktura in gibanje kapitala – Dokončen vzorec ekstrakcije

Z analizo let 2020 in 2021 je vzorec odlivanja kapitala k lastniku Marku Koniču oziroma njegovim holdingom (AG, kasneje FYA) popolnoma jasen.

Sistematična izplačila dobičkov

Podjetje je vsako leto skoraj v celoti izplačalo ustvarjeni čisti dobiček:

- **2020:** Izplačilo dividend v višini **2,2 mio EUR**.
- **2021:** Izplačilo dividend v višini **2,2 mio EUR**.
- **2022:** Izplačilo dividend v višini **2,75 mio EUR**.
- **2023/24:** Sklep o izplačilu skoraj **2,5 mio EUR** bilančnega dobička.

Paradoks državnih pomoči

V petletnem obdobju je ETA Kamnik prejela znatna sredstva skupnosti (državne pomoči za COVID-19, energentov in poplav):

- **2020:** 181.844 EUR (COVID-19).
- **2022:** 313.888 EUR (energenti).
- **2023–2024:** preko 3,3 mio EUR (poplave).

Dejstvo, da lastnik v vseh teh letih (tudi kriznih) izplačuje milijonske dividende, medtem ko podjetje prejema milijonske pomoči od države, je v popolnem nasprotju z institucionalno vlogo podjetja. Skupnost dejansko subvencionira stabilnost podjetja, da si lahko lastnik nemoteno izplačuje presežke.

Pot k večji institucionalizaciji podjetja ETA Kamnik d.o.o.

Potrebna bi bila radikalna sprememba v razumevanju dobička:

1. **Zadržanje dobička za krize:** Prepoved izplačila dividend v letih, ko podjetje prejme državno pomoč.
2. **Konec "odloži in prodaj" taktike:** Namesto prevzemov za namen kratkoročne optimizacije (primer Proconi) bi morala ETA vlagati v dolgoročno ohranitev delovnih mest v lokalnih okoljih.

Zaključek in indeks institucionalnosti

Petletna analiza potrjuje diagnozo: ETA Kamnik ima institucionalno "telo" (proizvodnja, blagovna znamka, zaposleni), a neoklasično "glavo" (upravljanje kapitala). Konsistentnost izplačevanja dividend kljub prejetim pomočem in drastičnemu zmanjšanju števila zaposlenih (za 42 % v treh letih) kaže na izrazito prevlado shareholder modela.

Na podlagi celovite analize obdobja 2020–2024 podajamo oceno:

Indeks institucionalnosti: 44 %

Ocena se je v primerjavi s prejšnjo analizo (48 %) še dodatno **znižala**. Razlog je v ugotovitvi, da se je trend krčenja delovne sile začel takoj po prevzemu in pripojitvi druge družbe, ter v dejstvu, da so se dividende v milijonskih zneskih izplačevale celo v letu 2020 (pandemija) in vseh kasnejših letih prejetih državnih pomoči. ETA Kamnik v vašem Svetu OsP ostaja primer podjetja, ki svojo družbeno koristnost (hrano) uporablja kot stabilen finančni instrument za potrebe lastnikovega holdinga.

Works cited

1. Natureta (@natureta) • Facebook, <https://www.facebook.com/natureta/>